

ANDRES MENING

traktat med Frankrike. En større fransk hærstyrke ble forlagt til Jura, klar til å unnsette Sveits dersom tyskerne angrep. Da tyskerne erobret det franske militærarkiv den 17. juni 1940 i Charité-sur-Loire, fant de traktaten. 20. juni marsjerte det franske 45. armékorps, komplett med kameler og spahier, inn i Sveits ved Pontarlier. Våpne ble utlevert til tyskerne, og soldatene bekvemt internert i tomme turisthoteller. I 1942 ble soldatene utlevert til Frankrike, de fleste mange kilo tyngre. Traktatens eksistens ble slått opp i Völkische Beobachter en gang ut på sommeren 1940, deretter ble det taust om temaet.

Det er sannsynlig at tyskerne ønsket å bruke sin kunnskap til utpresning i diplomatiske forhandlinger og økonomisk samarbeid, heller enn til en propaganda-offensiv.

- Sveits fikk snart en avtale om å få dekket sitt kullbehov fra Tyskland mot å la 1800 godsvogner i døgnet passere gjennom St. Gotthard på vei fra Tyskland til Italia. Lasten besto av våpen, soldater og annet som tyskerne trengte i Nord-Afrika, og senere under Italia-felttoget. På returen til Sveits fraktet togene mat fra Argentina som ble losset i Genova.

Oerlikon-Bührle og andre sveitsiske våpenprodusenter fortsatte leveransene til Wehrmacht (inkl. SS) mot betaling i gull. Gullet kom stort sett fra Reichsbank og erobrede sentralbanker, men også fra konsentrasjonsleirene via mystiske dekkoperasjoner som involverte Belgia og Nederland. Sveitserne eksporterte i hemmelighet også bombesikter til Royal Air Force gjennom den såkalte Viking-organisasjonen. I sannhet en oppfinnsom måte å sikre de sveitsiske våpenleverandørenes marked og konkurranseevne på. Tysklands import av svensk jernmalm ble også finansiert gjennom gulloverføringer i Berns bankhvelv.

Slik fungerte Sveits både som en bombefri produksjonssone for Tyskland og en «dreieskive» for enorme gulloverføringer gjennom hele krigen. Mye av bankvirksomheten var i strid med sveitsisk lovgivning for bankers opptreden i krig. De allierte ble ved enkelte anledninger så irritert over denne trafikken at de «ved feil» gjennomførte bombetokter mot sveitsisk territorium.

- I august 1944 klippet de allierte over matforsyningen til Sveits. Landet fikk valget mellom å avslutte våpenleveransene til Tyskland eller å sulte.

Tappert valgte man det siste. Den såkalte «Embargo-Winter», 1944/45, var en stor prøvelse for befolkningen, rasjonene sank stadig og kom utpå vinteren under eksistensminimum, ifølge Statistisk årbok for Sveits 1946. 9. februar 1945 ga sveitserne opp. Enten fordi de var på hungersnødens rand eller tyskerne ikke lenger kunne gjøre opp for seg.

Som en følge av avtalen med Tyskland var Sveits' gullbeholdning praktisk talt fordoblet fra 1939 til 1945. Landet hadde derfor midler til å få kjøpt kull til industrien og mat på bordene.

Til utbetalingen av de 250 millioner i gull til de allierte (Washington-avtalen av 25. mai 1946) nevnt i artikkelen, knyttet sveitserne endel betingelser. Av det som er kommet frem i den senere tid, kan det synes som om et krav om taushet fra alliert side om Sveits' bidrag til den tyske krigsinnsatsen var ett av dem.

En annen mulighet er at de allierte visste ganske meget om krigens gulltransaksjoner gjennom Bank of International Settlements i Basel, og selv hadde betydelige svin på skogen. Under den svenske ledelsen av BIS, sentralbankenes sentralbank, møttes sveitserne, amerikanere, briter og tyskere regelmessig gjennom hele krigen. En indikasjon på at bankens virksomhet var klanderverdig, er det at den norske delegaten i Bretton Woods, professor Wilhelm Keilhau, gikk inn for at banken som straff for sin krigsvirksomhet skulle oppløses. Dette skjedde ikke. Uansett hvem som har gjort hva: Det er nå på høy tid at den hele og fulle sannhet om disse dystre aspekter ved den annen verdenskrig og det økonomiske spill blir offentlig kjent.

Gullet i Sveits

For å forstå hva som hendte

Av Odd Tangen, Oslo

Aftenpostens Halvor Tjønn skrev en god artikkel om sveitsiske bankers virksomhet under annen verdenskrig. På ett punkt har han latt seg villedes: De sveitsiske bankenes såkalte kjøp av gull fra Nazi-Tyskland.

For å forstå hva som hendte, er det nødvendig å påpeke et par lite kjente fakta. Plassen tillater bare en kort skisse:

- Sveits inngikk 6.9.1939 en forsvars-

FP
30/12-96